

Projev prezidenta CSSR Václava Havla v polském Sejmu a Senátu (Varšava, 25. ledna 1990)

Source: Projev prezidenta CSSR Václava Havla v polském Sejmu a Senátu (Varšava, 25. ledna 1990). [EN LIGNE]. [Praha]: Kancelár prezidenta republiky, [27.03.2006]. Disponible sur <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/index.html>.

Copyright: The Office of the Czech President

URL:

http://www.cvce.eu/obj/projev_prezidenta_cssr_vaclava_havla_v_polskem_sejmu_a_senatu_varsava_25_ledna_1990-cs-d639c9ab-79ce-41d9-8767-4a9bd804ec35.html



Date de dernière mise à jour: 14/10/2015

Projev prezidenta ČSSR Václava Havla v polském Sejmu a Senátu (Varšava, 25. ledna 1990)

Vážený pane presidente,
Vážení páni maršálkové,
Vážené paní poslankyně a senátorky,
Vážení páni poslanci a senátoři,
Milí přátelé,

Jsem velmi rád, že prvním zahraničním parlamentem, v němž mám čest promluvit, je právě polský Sejm. Není to pouhá náhoda. Così to znamená a já předpokládám, že víte co.

Dovolte mi kratší osobní úvod: jsem v Polsku podruhé. Poprvé jsem tu byl jako student se studentským zájezdem v roce 1957. Bylo to po vašem známém pazderníku, vaše země tehdy žila radostnými nadějemi, později tolikrát a tak těžce zmařenými, a já byl tehdy fascinován vším polským. Četl jsem Hlaska, Milosze, Herberta, Kolakowského, Brandyse i Adolfa Rudnického, který psal o holocaustu, antisemitismu a prokletí naší části Evropy; několikrát jsem viděl Wajdovy Kanály, obdivoval svobodomyšlného polského ducha i zvláštní heroismus, který na mne dýchal z polské kultury a který mi byl kdesi v skrytu duše milejší, než věčný skepticismus a občas i kult průměrnosti a ušlápnutosti, které se tak často objevují v literatuře české. Sám jsem sice začínal v té době psát takzvané absurdní hry, plné skepse, směšné hrůzy a nenápadně špatných konců, ale můj obdiv k polskému étosu se kupodivu nevylučoval s tímto mým literárním viděním světa.

Dnes jsem tu tedy - po třiatřiceti letech - podruhé a navíc jako československý prezident.

Nutně si kladu otázku, co se za těch třiatřicet let změnilo u vás, u nás a vůbec v naší části světa.

Změnilo se toho mnoho. Nejdůležitější změnou je, že definitivně skončil čas periodicky se probouzejících a periodicky zklamávaných nadějí, koloběh věčných iluzí a deziluzí, pekelný tanec svobody se smrtí. Poprvé se zdá být jisté, že demokracie a svoboda, spravedlnost a národní svébytnost vítězí a že proces, který nás k nim vede, je už nezvratný. Tato jistota vyrůstá především z toho, že naše sebeosvobozovací snahy nejsou osamělými pokusy v říši okolního neporozumění, ale že se spojují v jeden společný proud. Změny, které si přes všechny dočasné porážky vydobyl polský národ, důležité změny v Sovětském svazu, úsilí o demokratické poměry v Maďarsku a Německé demokratické republice, pak naše pokojná revoluce v Československu, hrdinské a těžce zaplacené vítězství Rumunů nad Drakulovou samovládou a nakonec i pohyb, jehož jsme dnes svědky v Bulharsku - to vše se slévá v jednu řeku, jejíž tok už nelze zastavit žádnou přehradou.

Ráj na zemi nezvítězil a těžko někdy zvítězí. Takovou představou se mohla kojit jen pyšná mysl těch, kdo jsou přesvědčeni, že všemu rozumí, že nad nimi už není žádné vyšší tajemné instituce a že mohou poručit dějinám. Ráj na zemi tedy nezvítězil a před námi bude ještě mnoho těžkých chvil. Zvítězila pouze reálná naděje, že se společně vrátíme do Evropy jako svobodné, nezávislé a demokratické státy a národy.

Ale i to je dobré. Kdo z nás si něco takového byl schopen představit ještě před pouhými dvanácti lety?

Vzpomínáte Adame Michniku, Jacku Kuroňi a Jane Lityňski na naši první tajnou schůzku na československo-polských hranicích? Byli jsme tehdy - vy i my - takzvaní disidenti, tedy lidé pronásledovaní policií, zavírání, vysmívání. Sice jsme se smáli svým strážcům a radovali se z toho, jak jsme jim unikli, ale kdyby nám tehdy někdo byl řekl, že už za dvanáct let budeme poslanci, ministři a prezidenty, smáli bychom se mu asi ještě víc.

A přesto se to stalo.

Totalitní systémy sovětského bloku se hrouť a my, kteří jsme nedělali nic víc, než že jsme říkali nahlas, co si myslíme, a nechávali se za to zavírat, ocitáme se najednou ve vážených státních funkcích a smát se

můžeme převážně jen tehdy, kdy na nás nejsou upřeny televizní kamery.

Naším hlavním úkolem - a teď už nepromluvíme o svých polských a československých přátelích, ale o celých našich národech - teď je zamyslet se společně nad tím, jak s čerstvě nabytou svobodou naložit. Než se pokusím k tomu říct pár slov, musím trochu odbočit.

Naší československou revoluci, která sice začla listopadovým masakrem studentů, ale jinak měla až překvapivě pokojný a rychlý průběh, nazývají revolucí něžnou, vlídnou, pokojnou, láskyplnou. Jsme samozřejmě šťastni, že u nás bylo tak málo obětí, ale tím spíš nezapomínáme na národy, které musely za svou svobodu platit krví a bez jejichž obětí bychom se my sami asi těžko mohli takto rychle a celkem bezbolestně probudit do své svobody. Už ve svém novoročním projevu jsem zdůraznil a zde to rád opakuji, že Maďaři a Poláci krváceli i za nás a že to dobře víme a nezapomeneme na to; v jistém smyslu za nás platili i Rumuni, přesto, že jejich revoluce následovala až po naší. Kdo totiž ví, zda by se temné síly v naší zemi nebyly vzchopily k protiútok, kdyby nebyly paralyzovány rumunským příkladem, který ukázal, že se obyvateľstvo dokáže i takto statečně bránit.

Zkrátka a dobře: ačkoli nám při naší revoluci nikdo bezprostředně nepomáhal, což je v naší zemi skutečné historické novum, víme dobře, že bez mnohaletého boje Poláků, bez sebeosvobozovacích snah národů Sovětského svazu, bez mementa, kterým je německé povstání z roku 1953 a maďarské z roku 1956, bychom se těžko mohli dnes těšit z naší čerstvě nabyté svobody a z toho, jak relativně hladce to vlastně všechno šlo.

Víme samozřejmě také, že to byla polská Solidarita, vedená Lechem Walesou, která jako první našla pokojný a zároveň účinný způsob trvalého vzdoru totalitnímu systému. Nezapomínáme rovněž, že jste to byli vy, polský Senát a Sejm, kteří jste jako první - už v létě loňského roku - odsoudili hanebné přepadení Československa v roce 1968.

Dovolte mi tedy, abych z tohoto místa poděkoval vám i celému polskému národu.

Slíbil jsem, že se stručně zamyslím nad úkoly, které před nás nová situace staví.

Je jich hodně.

Především je třeba využít toho, že se před našimi národy otevírá po dlouhých letech a desetiletích perspektiva skutečného a autentického přátelství. Dávné spory, rivality a animozity jsou překryty společnou zkušeností totality. Takzvaná "družba" - tato formální a shora režírovaná hra na přátelství v rámci Varšavského paktu a RVHP - odchází s totalitními systémy. Odchází s nimi i nenápadné, tiché a škodolibé podněcování nacionalisticky sobeckých nálad, které byly šikovně vyvolávány v souladu s heslem "Rozděl a panuj".

Léta analogického osudu a podobného boje za podobné ideály by se tedy měla dnes zhodnotit ve skutečné přátelství a vzájemnou úctu. Tedy přesně v to, co charakterizovalo roky tajného přenášení batohů nezávislé literatury přes naše společné hory a co posléze vyústilo v podzimní festival československé nezávislé kultury ve Vratislavi, který se tak skvěle vydařil, hlavně díky neúnavným členům Polsko-československé solidarity Zbyškovi Janasovi a Mirkovi Jasinskému, a který se bezděky stal jednou z předeher naší československé revoluce.

Z tohoto vskutku autentického přátelství, založeného na dobrém porozumění osudu, který nám byl společně vnucen; na společném poučení, které nám dal; a hlavně na společných ideálech, které nás spojují, měla by posléze vyrůst i opravdu dobrá koordinace naší politiky při procesu, který my i vy nazýváme návratem do Evropy. V tomto bodě bychom měli své úsilí co nejlépe koordinovat i s Maďarskem, kam ostatně zítra se svými spolupracovníky - a opět nikoli náhodou - jedu, a s dalšími národy naší části Evropy.

Neměli bychom spolu navzájem soupeřit v tom, kdo koho předběhne a kdo se dřív probojuje do toho či onoho evropského orgánu, ale měli bychom si v tomto snažení naopak vzájemně pomáhat v duchu téže solidarity, s níž jste v horších dobách protestovali vy proti našemu pronásledování a my proti vašemu.

Jaké institucionální podoby si taková naše východoevropská či středoevropská koordinace vytvoří, lze v tomto okamžiku těžko předvídat. Západní Evropa je v integračních procesech podstatně dál a kdybychom se do Evropy měli vracet každý na vlastní pěst, trvalo by to asi podstatně déle a bylo by to asi podstatně komplikovanější, než budeme-li postupovat ve vzájemné shodě. Netýká se to jen ekonomiky, týká se to vlastně všeho, včetně odzbrojovacích jednání.

Rád bych různé vaše a maďarské představitele státu a veřejnosti, případně i pozorovatele z dalších středoevropských zemí, pozval v brzké době na Bratislavský hrad, kde bychom si o těchto věcech mohli společně a v klidu jeden den povídat. Třeba pak budeme opět o něco moudřejší.

At' tak či onak, jedno je jisté: před námi je poprvé reálná historická šance, že naplníme něčím smysluplným velké politické vakuum, které ve střední Evropě vzniklo po rozpadu habsburské říše. Máme šanci proměnit střední Evropu jakožto fenomén dosud převážně historický a duchovní, ve fenomén politický. Máme šanci věnec evropských států, které byly donedávna kolonizovány Sověty a které dnes usilují o takové přátelství s národy Sovětského svazu, které by bylo založeno na rovnoprávnosti, proměnit v určité zvláštní těleso, které se bude k bohatší západní Evropě přibližovat nikoli jako chudý odpadlík či bezmocně se rozhlížející amnestovaný vězeň, ale jako někdo, kdo také cosi přináší: totiž duchovní a morální podněty, odvážné mírové iniciativy, nevyužitý tvůrčí potenciál, étos čerstvě nabyté svobody a inspiraci k odvážným a rychlým řešením.

Probudili jsme se a musíme probudit i ty, kteří na Západě naše probuzení zaspali. Což je úkol, který splníme tím lépe, oč společněji budeme postupovat.

Chceme-li přemýšlet o synchronizaci či koordinaci našich kroků na cestě do Evropy, musíme samozřejmě mít jasno, co má vlastně být na konci této cesty, totiž do jaké Evropy vlastně směřujeme.

Všeobecný ideál je nám všem asi jasný: chceme patřit do Evropy jako přátelského společenství nezávislých národů a demokratických států, do Evropy stabilizované, nerozdělené do bloků a paktů, do Evropy, která nepotřebuje ochranu velmocí, protože je schopna se ochránit sama, totiž vybudovat si svůj vlastní bezpečnostní systém.

Je naděje, že Sovětský svaz - v zájmu dobrých vztahů se svými bývalými satelity - stáhne z nich postupně svá vojska. Příslušná jednání už probíhají a dříve nebo později povedou k úspěchu.

Zdá se mi, že v helsinském procesu máme docela dobré východisko. Kdyby se zrychlil a zintenzívněl, mohl by - paralelně s různými odzbrojovacími jednáními i jednostrannými odzbrojovacími iniciativami - přerůst časem v něco, co by sehrálo funkci mírové konference či mírové smlouvy jako definitivní tečky za druhou světovou válkou i za válkou studenou a umělým rozdělením Evropy, jež ze světové války vzešly. Pak by se mohly oba vojenské pakty rozpustit a proces celoevropské integrace tím definitivně otevřít.

Zatím je Evropa rozdělena.

Rozděleno je i Německo.

Jsou to dvě strany téže mince: těžko si lze představit nerozdělenou Evropu s rozděleným Německem, těžko si lze ale zároveň představit sjednocené Německo v rozdělené Evropě. Oba sjednocující procesy by zřejmě tedy měly probíhat společně - a to pokud možno rychle.

Jeden z klíčů k mírové Evropě leží tedy v jejím samotném středu, totiž v Německu. Němci udělali pro nás všechny hodně: začli sami bořit zeď, která nás odděluje od ideálu, po němž toužíme, totiž od ideálu Evropy bez jakýchkoli zdí, železných opon a drátěných zátarasů.

Vědom si tohoto aktuálního významu, který má německá otázka pro nás všechny, vědom si zároveň, že bez míru v Německu nebude žít v míru nikdo z nás, zajel jsem krátce po svém zvolení prezidentem na několik

hodin do obou německých států, abych zjistil, jak se Němci sami na svou i evropskou situaci dívají, a abych zároveň zdůraznil, jak těsně je budoucí osud nás všech svázán s budoucím osudem Německa.

Přivezl jsem si dobré dojmy.

Rozumní lidé v obou německých státech chtějí totéž, co my všichni: pokojnou cestu k demokratické a mírové Evropě.

Věřím, že tento můj dobrý dojem je dobrou zprávou i pro vás, kteří jste museli za druhé světové války obětovat mnohonásobně víc lidských životů než my a kteří jste tudíž právem k Němcům - byť to jsou většinou už jen potomci generace vašich vrahů - nedůvěřivější než já.

Ostatně nebudu skrývat, že nedůvěřivější než já jsou i mnozí mí českoslovenští spoluobčané. I kvůli nim jsem jel nejprve do Německa: předsevzal jsem si totiž, že se pokusím být - v rámci svých skromných možností - jakýmsi šířitelem důvěry v dnešním nedůvěřivém světě.

A když už mluvím na tomto místě o Německu, je mou milou povinností ujistit vás, že i demokratické Československo považuje hranice na Odře a Nise za konečné a nenarušitelné.

Ostatně domnívám se, že hranice by měly mít v budoucí Evropě stále menší význam, že lidé by měli volně proudit z jedné země do druhé a že by to mělo především platit o naší vzájemné hranici.

Co by naopak už přes naše hranice nemělo proudit, je otrávený kouř, síra a kyselé mraky.

Jsou ovšem ještě nebezpečnější zdi, než ty, které rozdělují Evropu. Jsou to zdi, které rozdělují jednotlivé lidi navzájem a které rozdělují naše vlastní duše. Proti těmto zdem bych chtěl vystupovat především. Což se týká hlavně mé vlasti.

Nejnebezpečnějším nepřítelem dobré věci nejsou dnes u nás totiž už temné síly totality, různé nepřátelské a intrikující mafie, ale naše vlastní špatné vlastnosti. Mým prezidentským programem je proto vnášet do politiky duchovnost, mravní odpovědnost, lidskost, pokoru a zřetel k tomu, že je cosi vyššího nad námi, že naše konání se neztrácí v černé díře času, ale kdesi se zapisuje a zhodnocuje, že nemáme právo ani důvod si myslet, že všemu rozumíme a všechno tudíž můžeme.

Myslím, že Poláci s jejich silnou religiozitou, ztělesňovanou skvělou osobností papeže, kterého dali světu, mohou mít pro tyto mé skromné prezidentské úmysly pochopení.

Před třiatřiceti lety jsem strávil čtrnáct dní na Pobřeží.

Dnes se ocitám přímo ve Varšavě, tomto statečném srdci Polska.

Byl bych rád, kdyby to znamenalo, že nejen já osobně, ale především hnutí a ideje, které reprezentuji, jsou dnes úměrně blíž polskému srdci.

Děkuji vám za pozornost a závěrem volám slavné:

JESZCZE POLSKA NIEZGINELA !